

Izšla vsak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravniki pri-
stojni: 2057 S. Lawrence ave.
Office of publication:
2057 S. Lawrence ave.
Telephone: Lawrence 4635.

LETO—YEAR XVI.

Cena lista
je \$5.00.

Entered as second-class matter January 22, 1910, at the post-office
at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., petek, 23. novembra (Nov. 23), 1923.

Subscription \$5.00
Yearly

STEV.—NUMBER 276.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

KAKO JE V ČIKAS- KEM MESTU IN OKO- LICI S PROHIBICIJO.

Med tistimi sloji, ki so se v pred-
prohibičnih časih domala popol-
noma zdržali pijačo, se čedalje bolj
veča nagnjenost do alkohola.

V CHICAGU JE VEČ VINSKIH PREŠ KAKOR PA PRALNIH STROJEV.

Chicago, Ill. — Da izve svet,
kako je v čikaškem mestu in oko-
lici z osemnajstim amendentom
in prohibičnimi postavami, nam
podaja Arthur Evans naslednjo
sliko:

Prejane in izdelovanje vinske
kapljice se v Chicagu in okraju
Cook zelo naglo razvija v eno naj-
novejših gospodinjstevih umetno-
sti. Vse kaže, da so ljudje to jesen
več grozja sprejeli v sadni sok,
ki ga narava potem izpremeni v
močno pijačo, kakor kdajkoli po-
prej. To šuje človek na sadnem
trgu lahko vsak dan po stokrat
Pa tudi trgovci, ki prodajajo pre-
še in druge podobne priprave,
pravijo, da so razpečali več toza-
devnih potrebščin od zadnje po-
mladi sem, kakor pa so kdaj sa-
njali o tem. Zdi se, da delajo
imenitno kupčijo.

Trgovci, ki je prišel svojo tr-
govino takoj potem, ko je bila
Volsteadova predloga uzakonje-
na, je rekel: "Čisto gotovo je, da
je v okraju Cook več sadnih preš
kakor pa pralnih strojev."

Prohibicija je že skoro štiri le-
ta v veljavi. In da bi bila javnost
poučena o vseh pojavih, ki so se
izcimili iz ameriške suhe, je bila
uvredna mala preiskava med ose-
bami, ki so večkrat seznanjeni
z razmerami v čikaškem mestu in
bližnji okolici. Raziskava se ni
pečala toliko s tihotapstvom in
munkarstvom, kolikor s tem,
kaj delajo popotniki v puščavi,
kadar si hočejo narediti to ali o-
no oazo.

V naslednjih vrsticah je par
vtisov, ki se jih je našel za pi-
see v razgovorih s trgovci, profes-
sionisti, politikarji, mestnimi o-
četmi, sodniki, prohibičnimi agenti,
proti-salunskimi ligarji, trgovci s
sadjem, policaji, zakrknjenimi pi-
janeci, popolnimi abstinenti, z vi-
sokimi in nizkimi:

V okraju Cook delajo skoro
vseposvodo vino in nekakšen ho-
landski brinjevec, ki sestoji iz ži-
ta in brinjevih jagod in ki se ime-
nuje tukaj žin (gin).

Veliko manj delajo po hišah pi-
vo, kakor pa so ga v prvih dveh
letih ameriške suhe.

Ljudje, ki so se v predprohi-
bičnih časih skoraj popolnoma
zdržali opojnih pijač, se bolj-
bolj vdaajo vinnu in žinu.

Močne pijače so se udomačile
na posameznih. Mnogim, ki niso
imeli v starih časih nobene opojne
pijače v hiši, se zdi zdaj ta ali o-
na opojna pijača nekaj neobhodno
potrebne, če se hoče človek iz-
kazati gostoljubnega do tega ali
onega gosta. Mnoge ženske, ma-
trone in goske enako, si niti malo
ne skremžijo obraza, če jim zdr-
ke požirek škote po grlu.

Žepne steklenice za žganje so
še vedno v modi.

Gonja proti pivu v čikaškem
mestu ni pomenila ničesar drug-
rega kakor večjo uporabo moč-
nega "likerja", ki je ponajveč
znan pod imenom "munšajn".

Malo manj mušajna je sedaj
v prometu. In "prave pijače" ni
tako težko dobiti kakor pred le-
tom dni, kar dokazuje, da je ce-
na vsaj nekoliko padla tisti "dra-
gočeni" pijačici.

Ponekod, zlasti pa v gosto ob-
ljudenih delih našega mesta, se
vedno razpečajo razne strupe-
ne mešanice, ne da bi vpoštevati
tiste, ki ne morejo plačati za po-
žirek tistega strupa 50 ali 75 cen-
tov in ki pijejo zato drugo broz-
go po 25 centov požirek.

Med vinarnami in žganjarnami
po hišah sta, kakor se zdi, čeda-
lje manj priljubljena slad in
smelj, in na njuno mesto časti in
spoštovanja prihaja grozde, ma-
line, borovnice itd. V prvih dneh
Volsteadove postav je bilo izde-
lovanje piva kaj priljubljeno po
hišah. Nekaj čisto navadnega je
(Dolge na 3. strani.)

Pregled dnevnih do- godkov.

Amerika.

Dr. Cook, znani severnoteejski
slepar, obsojen na 14 let ječe radi
oljnih sleparij.

V Chicagu je bila letos imenitna
trgovina z grozdem in stiskalni-
cami.

Lastniki Glen Rogers premogov-
nika odgovorni za smrt 27 rudar-
jev, se glasi pravorek mrliško-
ogledne porote.

Mornariški eroplan padel v
morje v San Diego.

Vlak ubil dva Slovence v De
Pue, Ill.

Inozemstvo.

Zavezniki zaključili, da se
Viljem Hohenzollern ne sme vrniti
v Nemčijo.

Zopet čez sto mrtvih v civilni
vojni v Porenju.

Kruh v Nemčiji zdaj stane
biljon mark.

250,000 kapitalistov v Angliji
podvrženih delni konfiskaciji ka-
pitala, ako zmaga Delavska
stranka.

VLAK UBIL DVA SLO- VENCA.

De Pue, Ill. — Poročam vam v
naslednjih vrsticah o veliki nesre-
či, ki je zadela naša sobrata in
trgovca z grozdem in mesom v
tem mestu. Nesreča se je pripetila
dne 20. novembra o poldevetih
zvečer, ko sta šla na poti proti
domu čez križišče preko rock-
islandske železnice. Brzovlak je
treščil v njun avtomobil. Sobrat
Josip Pavlin je bil mrtev na me-
stu, a sobrat John Kos pa je bil
tako hudo telesno poškodovan, da
je čez eno uro pozneje umrl v
bolnišnici, kamor so ga prepelali
tako po tej grozni nesreči.

Sobrat John Kos zapušča ženo
in šestletnega sinčka. Bil je član
treh podpornih organizacij, in
sicer S. N. P. Jednote, S. S. P.
Zveze in Modern Woodmen of
America. Ponesrečeni sobrat je
bil dober član in iskren prijatelj
v vseh ozirih. Bil je tudi priden
delavec na družnem polju.
Vedno je bil odbojen tega ali
onega društva. Prejšnje leto je bil
blagajnik našega društva šte. 59.
Star je bil okoli 32 let in zaved-
nega mišljenja. Zato ga bomo zelo
izčisto pogrešali. V Ameriki je bil
kakih 15 let. Večji del te dobe je
preživel v De Pue, Ill. Oženjen je
bil 7 let. Poleg žene in sina zapu-
šča omoženo sestro v Pennsylvani-
ji, v starem kraju pa starše,
brate in sestre. Rojen je bil v vasi
Žalovce pri Šmarjeti na Dolenj-
skem.

Josip Pavlin je bil član S. N. P.
Jednote. Star je bil 37 let, a v
Ameriki je bival kakih 20 let. Iz
stare domovine je prišel od tam
kakor Kos. Tu zapušča ženo, 6 ne-
dorstih otrok in eno sestro v De
Pue, v starem kraju pa očeta in
enega brata. Bil je dober član in
zelo priljubljen med tukajšnjimi
Slovenci, prijatelji in znanci.

Oba ponesrečena sta bila pošte-
na trgovca. Vsi smo ju visoko
čislali in spoštovali. Tudi med
drugorodci sta bila visoko cenjena
in zelo priljubljena.

Obema tako grozno prizadetima
družinama izražam na tem mestu
globoko sožalje. Med nami ne bo-
sta pozabljena. — Ignac Benkše,
poročevalec.

COOLIDGE OPROSTIT NEM- ŠKEGA VOHUNA.

Washington, D. C. — Lothar
Wizke, obsojen med vojno kot
nemški vohun in rešen smrtno ob-
sodbe po predsedniku Wilsonu,
je bil izpuščen v sredo iz leaven-
worthske ječe na svobodo.

Wizkeja, ki je bil svojčas u-
službenec bivšega veleposlanika
Bernstorffa, je sodila vojaška ko-
misija v Fort Sam Houstonu, Te-
xas, in ga izpustila na kriviga.
Njegovo delovanje se je sukalo
okoli vojaškega taborišča v No-
galesu, Arizona, kjer je neki dobil
informacije o ameriških četah.
Tiste informacije je nameraval
sporočiti sovražniku. Obsojen je
bil na smrt na večalih, ali pred-
sednik Wilson je izpremenil smrt-
no obsodbo v dosmrtni zapor.

OLJNI SLEPAR DR. COOK OBDOJEN NA ŠTI- RINAJSTLETNO JEČO.

Bivši raziskovalec in laži-najditelj
severnega pola je naposled
vendarle dobil vsaj nekoliko
tistaga, kar je zaslužil.

PRODAJAL JE NUVREDNE OLJNE DELNICE TER S TEM IZVAŠLJAL DENAR VDOVAM IN SIROTAM.

Fort Worth, Tex., 21. nov. —
Dr. Frederick A. Cook, ki je svoj-
čas posvečal svoje zmognosti raz-
iskavanju ter se potem lagal, da je
odkril severni pol, je bil danes na
tukajšnjem zveznem sodišču iz-
pisan radi zlorabljanja pošte v
zvezi z mahinacijami in slepar-
stvi, ki jih je uganjala takorvana
"Petroleum Producers' associa-
tion", ki ji je bil glava in duša
on sam, za kriviga. Obsojen je na
štirinajst let in devet mesecev
zvezne ječe in na denarno globo v
znesku po \$12,000. Obsodil ga je
zvezni sodnik Killits. Blagajnik
Cookove kompanije Fred K.
Smith je dobil sedem let zveznega
zapore in globo v znesku po
\$12,000.

Od dvajsetih Cookovih pomaga-
čev jih je bilo devetnajst izpisa-
nih za krivice. Le A. M. Delcumber
je bil oproščen.

Sodnik Killits je prečital ob-
sodbo dr. Cooka potem, ko mu
je povedal naslednje besede:
"Vstanite, Cook!" je ukazal.
"Ali imate povedati kaj sebi v
prilog?" je vprašal.

Cook ni znil nobene.

"Tako, ničesar ne morete re-
či!" je odgovoril sodnik. "Do-
speli ste tja, kjer vam ne more-
več pomagati vaša posebna oso-
bnost. Dvajseto stoletje bi naj bilo
ponosno na vas. Zgodovina nam
je dala Analija in Safiro. Tadvu
sta pozabljena, ali imamo pa še
dr. Cooka.

"Cook, to vaše delo je tako
strašno gnilo, da so si morali vaši
pravni zastopniki, kakor se mi
zdi, nosove tiskati z robei, ko so
vas zastopali. Vaše početje smrdi
do neba. Ne smeli bi biti na svo-
bodi. Vem, da ste se iznebili na-
kradenega premoženja, ali vaši
ženi in hčeri bi ne smelo biti do-
voljeno, da bi se ga dotaknili.
Tisti denar ste ukradli vdovam in
sirotam. Ustanoviti bi morali novo
družbo, ki bi naj ga razdelila na-
zaj.

"Moj bog, Cook! Ali nimate
sploh nobenega več šramu?" je
nadaljeval sodnik. "Ali vas ne
plašijo ponogi tiste nesrečne
žrtve? Kako morete spati? V tem
slučaju ne bom v stanu zadostiti
pravici, ali mislim pa, da vas za-
dene pravična kazen kot drugod.
Vas bi morali kazati na ulici v
svarilo po vseh državah, kjer ste
prodajali tiste nesrečne delnice."

Vse obsojene obtožence so ta-
ko po obsodbi zaprli v okrajno
ječo, kjer bodo ostali, dokler ne
potože jamajšine ali ne vložijo svojih
prizivov.

Porota se je posvetovala dvaj-
set ur.

Žene enajstih obtožencev so
bile v sodni dvorani.
Dr. Cook je sedel kakor izkle-
san kip tik pred sodniškim mizo.
Upadli obraz mu je še bolj upadl
in poblebel, brada mu je še bolj
lezla na prs, in njegove oči niso
trenile niti za hipce časa od pre-
proge na tleh v sodni dvorani.

ŠALJAPIN ORGANIZIRA SVOJO DRUŽBO.

New York, N. Y. — (Federated
Press.) — Feodor Šaljapin, glosa-
viti ruski operni pevec, ki je za
letošnjo sezono angažiran na č-
kaški in newyorški operi, bo imel
v prihodnji sezoni 1924-25 svojo
lastno operno kompanijo, kakor
se glase poročila v New Yorku.

Japonska pošilja brezposelne delavce v Brazilijo.

Tokio, 22. nov. — V Jokohami
je bilo večerj odslavljenih 1700
delavcev. Vlada pripravlja brezpo-
selnim delavcem, naj se izsele v
Brazilijo. Okrog sto družin je že
pripravljenih na pot v Južno
Ameriko s pomočjo vlade.

KOMPANIJA JE KRIVA!

Charleston, W. Va. — (Fed.
Press.) — Raleigh-Wyoming Coal
Co. je kriva smrti 27 rudarjev
vsled razstrelbe v rovu Glen
Rogers dne 6. novembra.

Tako je izjavila mrliško-
ogledna porota po natančni
preiskavi vzrokov eksplozije.
Porota je dognala, da je druž-
ba ignorirala važne določbe
rudniškega zakona, ki zabran-
juje uporabo nevarnega elek-
tričnega svedra v zvezi z neka-
terimi drugimi napravami.

ANGLEŠKI KAPITALIS- TI V SKRBEH.

250,000 kapitalistov se mora po-
vreči novemu davku na kapital,
ako zmaga Labor party.

London, 22. nov. — Poročilo
Delavske stranke, ki je bilo izdano
večerj v svrhu volilne kampanje,
se glasi, da je v Angliji 250,000
oseb, ki se bodo morale povreči
novemu davku na kapital, ako
zmaga Delavska stranka dne 6.
decembra in izvede svoj program,
da morajo kapitalisti plačati stro-
ške zadnje vojne.

Zasebna premoženja do vredno-
sti 5000 funtov sterlingov
(22,500) so izveta, kar pa je nad
to vsoto se podvrže pet odstotni
zaplembi do 6000, nakar narašča
konfiskatorični davek do 60 o-
dstotkov od enega milijona funtov.
Vsak milijonar bo moral dati drž-
vi več ko polovico svojega pre-
moženja.

Znani pisatelj in zgodovinar
H. G. Wells, ki je tudi kandidat
Delavske stranke, je dejal večerj
na volilnem shodu, da edina pra-
vična rešitev ekonomske krize je,
da se konfiskira kredit bogatinov
za splošno potrebo, kakor vlada za
časa vojne konfiskira moške za
vojaško službo.

Ruske kooperative.

Nikjer na svetu niso združne
organizacije tako velikega in
važnega pomena kakor v Rusiji.

Moskva. — (Fed. Press.) — E.
A. Selvais, tajnik Kooperativnih
društev zveze transportnih delav-
cev v Belgiji, je izjavil, da za-
družne organizacije nikjer na svetu
ne uživajo takega vpliva in
važnosti na ekonomsko življenje
kakor ravno v Rusiji.

Selvais je obiskal Moskvo z na-
menom, da se seznani z ruskimi
kooperativami in ne more dovolj
prehvaliti te velike ruske insti-
tucije. Njegovo mnenje je, da se
smatrajo za predmet objektivnega
proučevanja. Vseled omejenega
časa ni mogel Selvais sprejeti
vabila gruzinskih kooperativ naj-
obiskuje Gruzinsko.

DORAN PRESTAL SVOJO KAZEN.

New York, N. Y. (Fed. Press.)
— Kakor je prišel glas semkaj,
je bil J. L. Doran, ki je bil obs-
jejen zaeno s čikaško skupino I. W.
W., pravkar izpuščen iz leaven-
worthske ječe. Njegovega petlet-
nega zapore je konec. Na svobo-
do izpuščen je danes, ki je sedaj na
potu v New York. Predsednik
Harding je ponudil Doranu po-
gojno pomiloščenje v mesecu ju-
niju. Ali jezik ni marl sprejeti
pogojev in je prestal zapor do
zadnjega dne.

DORAN PRESTAL SVOJO KAZEN.

New York, N. Y. (Fed. Press.)
— Kakor je prišel glas semkaj,
je bil J. L. Doran, ki je bil obs-
jejen zaeno s čikaško skupino I. W.
W., pravkar izpuščen iz leaven-
worthske ječe. Njegovega petlet-
nega zapore je konec. Na svobo-
do izpuščen je danes, ki je sedaj na
potu v New York. Predsednik
Harding je ponudil Doranu po-
gojno pomiloščenje v mesecu ju-
niju. Ali jezik ni marl sprejeti
pogojev in je prestal zapor do
zadnjega dne.

VRME.

Chicago in okolica: V soboto ne-
stabilno. Jažnovzhodni vetrovi.
Temperatura v zadnjih 24. urah:
najvišja 38, najnižja 30. Sonce
izide ob 6:49, zaide ob 4:24.

Zavezniki odredili, da se Viljem ne sme vrniti.

Nemška vlada je obveščena, da se mora obnoviti zavez-
niška kontrola armade in streliva v Nemčiji. Bivši
kronprinc lahko ostane doma, toda nemška vlada
mora paziti, da se bo držal odpovedi. Anglija in
Francija sta se sporazumeli prvič v dveh letih, toda
vse kaže, da je sporazum le na površju in ima služiti
Baldwinu za volilno agitacijo. Nemška vlada najbrž
sprejme zaključke v Parizu.

Berlin, 22. nov. — Več ko sto
separatistov je bilo ubitih in na
stotine ranjenih v novih bojih v
Porenju v zadnjih dveh dneh. Se-
paratisti protiseparatisti, komuni-
sti in kmetje so udeleženi v bojih.
V Honeffu so kmetje linčali 23
separatistov.

Delavski izgredi so izbruhnili
tudi v Hagenu, pruska Westfalija.
Danes je bila druga seja nem-
škega parlamenta. Stresemann je
podal svoje poročilo. Komunistu
Remmelu, čigar obžutkeja je v
torek razbila seja, je policija za-
braniila vstop v zbornico.

Pariz, 22. nov. — Zavezniki so
se aneči po svojih zastopnikih v
svetu poslanikov zedinili glede
dveh not, ki se imata takoj poslati
nemški vladi.

Prva nota obvešča Nemčijo, da
medzaveznika vojaška kontrolna
komisija v Berlinu, ki je postvala,
odkar je bilo zasideno Parizuje,
prične zopet funkcionirati in nem-
ška vlada je dolžna dati komisiji
vso zaščito in ugodnosti, ki jih
potrebuje.

Druga nota se pa glasi, da nem-
ška vlada ne sme pod nobenim po-
gojem dovoliti prejšnjemu kaiser-
ju Viljemu Hohenzollernu, da bi
se vrnil v Nemčijo. Glede ekskron-
prince jemljejo zavezniki na zna-
je njegovo odpoved do prestola,
katero je nemška vlada prejela od
njega, predno mu je dovolila po-
vratek in katero je sponočila za-
veznikom, ter izrekajo upanje, da
bo nemška vlada tudi skrbela, da
se bo ekskronprince držal svoje
obljube. Ako nemška vlada to sto-
ri, ne bodo je zavezniki več na-
delovali in umaknejo svojo zahte-
vo, da se mora bivši prestolona-
slednik izgnati iz Nemčije.

Do sporazumljenja med zavez-
niki je prišlo večerj popoldne, ko
je angleški poslanik Creve prejel
zadnja navodila iz Londona. Poi-
care je sprejel stališče angleške
vlade pod pogojem, če mu Angli-
ja dovolí eno samo koncesijo, in
ta je, da se v noto glede kontrol-
ne komisije vvrsti mila grožnja, ki
se naj glasi, da si zavezniki pri-
držujejo pravico do nadaljnjih
ukrepov, ako se ne bo Nemčija
držala njihovega zaključka. Angli-
ja je sprejela to koncesijo in sprava
je bila gotova.

To je prva sprava med Anglijo
in Francijo v dveh letih, odkar so
se zavezniki sprli radi razdeljenja
Gornje Šlezije. Ali če se stvar na-
tančno pogleda, se vidi, da je
angleško-francoska sprava le na
površju. Stališče Francije, da mo-
ra biti Nemčija razkosana in v
vseh ozirih pritisnjena k tlom, je
še vedno neomajano; na drugi
strani je Anglija ravno tako od-
ločna, da se Nemčija ne sme raz-
kosati in da mora dobiti priliko za
finančno in gospodarsko vpostav-
ljenje. Vsa znamenja potrjujejo
slutnjo, da je sprava le politična
igra, katere namen je, pomagati
sedanji angleški vladi do zmage
pri volitvah. Kakor hitro pa bodo
volitve končane prvi teden v de-
cembru, oživi fundamentalni kon-
flikt iznova.

Uradniki nemškega poslanstva
v Parizu so izjavili, da so trdno
uverjeni, da nemška vlada spre-
jme obe noti zaveznikov.

New York, N. Y. — Vseled
sprave med zavezniki je v sredo
poskočila evropska valuta na new-
yorški borzi. Angleški funt se je
dvignil za šest centov in splezal
nazaj na \$4.38. Francoski frank
je poskočil za 20 pik na 5.54, bel-
gijski frank za 18 pik na 4.80 in
holandski goldinar za 52 pik na
38.20.

Naročite se in širite svoje gla-
silo "Prosveto".

KRUH V NEMČIJI STA- NE BILJON MARK.

Najdražji kruh na svetu — med-
tem pa delavci dobivajo po
dva dolarja na teden.

Berlin, 22. nov. — Kruh stane
danes v Nemčiji biljon mark hleb-
ček. V ameriškem denarju je to 24
centov.

Kruh je danes dražji v Nemčiji
kot v kateri drugi deželi Evrope
in sploh na svetu. Toda kruh ni
sam. Nemška gospodinja, ki pride
na trg kupovat vsakdanja živila,
mora šteti milijarde mark tudi za
druge reči. Eno jajce stane osem
centov, surovo maslo je dolar
funt, za funt teletine in šunke pa
zahtevajo dva dolarja. Najcenejša
kovedina je poldrugi dolar funt;
mast je po 60 centov. Vsem Berli-
nčanom ni restavracije, v kateri bi
človek dobil najenostavnejšo jed
izpod daljara. Ako kosiš opoldne,
ko ne navadno beleži nov uradni
kurs marko, moraš hitro plačati,
kajti med koslom lahko poskoči
cena za več milijard mark.

Nasproti tem blaznim cenam pa
stojte ekstremne mežde. Pismo-
noša, ki je tri leta v službi in če
je samec, dobiva danes okrog dva
dolarja na teden — to je komaj
za dva obeda. Bančni uradniki
prejemajo približno en dolar te-
denske plače.

Tovarniški delavce mora delati
10 ur za hlebček kruha, 20 ur za
funt mesa, teden dni za par čevl-
jev in šest mesecev za eno obleko!

V DESETIH LETIH OKOLI 25- 000 PREMOGARJEV UBITIH.

Philadelphia, Pa. (Fed. Press.)
— "V desetih letih smo ubili sko-
ro 25,000 premogarjev, od kate-
rih jih je 18,243 doletela smrt v
rovih mehkega premoga," pravi
tajnik ameriške zveze za delavsko
postavodajo dr. John B. Andrews
v izjavi, ki jo je podal na kon-
ferenci ameriške akademije za
politično in socialno znanost.
Dve tretjini smrtnih nesreč in
težkih telesnih poškodb v rovih
mehkega premoga bi se dalo pre-
prečiti, če bi se lastniki posluž-
vali varnostnih naprav, ki so u-
vedene že po nekaterih rovih v
tej deželi in na Angleškem.

Žrtve rudniških nesreč in Zdu-
ženih državah niso samo trikrat
večje od onih na Angleškem, he-
go se vedno še večajo in množe,
ker se mnogi premogovni lastni-
ki sploh ne zmenijo za uvedbo
modernih varnostnih naprav. Dr.
Andrews je opozoril občinstvo,
naj uvidi, kako slabe so varnost-
ne naprave v industriji mehkega
premoga, in zahteva, da naj bodo
vse nepotrebne nevarnosti odstra-
njene.

Misterijozna iznajdba.

Pariz, 22. nov. — Urednik lista
"Liberte" poroča, da je videl
francoskega električnega inženir-
ja, ki je z nekim aparatom poljub-
no ustavil vsak avtomobil na
cesti, katerega je hotel. Inženir je
povabil urednika na balkon nad
ulico in mu dejal, naj izbere kate-
rikoli avtomobil za poizkušnjo.
Urednik je pokazal na taxi, ki se
je blizal. Inženir je premaknil ne-
kaj v svojem aparatu in taxi je
naglo obstal prav pred balkonom.
Sofer je izstopil, ogledoval motor,
poskušal pognati na vse načine,
preklinjal, toda motor se ni gnilil
in sofer je stal kakor začaran. In-
ženir je zopet pritisnil s prstom in
motor je zabnel. Na isti način
je inženir ustavil več drugih avto-
moblov.

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
 Cena oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.
 Narodna: Zedinjena država (Izven Chicago, \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago \$5.50 na leto, \$2.75 na pol leta, \$1.35 na tri mesece, in za tiskarstvo \$2.00).
 Naslov na vsa, kar ima stik s listom:
"PROSVETA"
 2657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.
"THE ENLIGHTENMENT"
 Organ of the Slovene National Benefit Society.
 Owned by the Slovene National Benefit Society.
 Advertising rates on agreement.
 Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$5.50, and foreign countries \$5.00 per year.
"MEMBER OF THE FEDERATED PRESS"

Datum v oglasu n. pr. (Nov. 30-23) poleg vsakega imena na naslovu pomeni da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Posvetite jo pravilno, da se vam ne ustavi list.

KDO DELA POSTAVE?

Ali ni to bedasto vprašanje v demokratični republiki, ko vendar vsak deček lahko odgovori, ki je dovršil ljudsko šolo, da postave delajo postavodajni zbori? Ali zdi se, da je tak odgovor napačen, ako si ogledamo dogodek, ki se je odigral v Argentini, torej v demokratični republiki.

Argentinska postavodajna zbornica je sprejela postavo, ki določa minimalne mesne cene. Mesne industrije v Argentini se je polastil anglo-ameriški mesni trust. Temu trustu niso minimalne cene všeč in bi jih rad odpravil. Trust pravi, ako postava ostane uveljavljena, da bo moral trust plačevati visoke denarne globe. Z drugimi besedami to pomeni, da želi trust odpraviti to postavo, ker mu znižuje njegov profit. Gre se torej zaradi profita.

Trust je mobiliziral vse svoje sile, s katerimi razpolaga, da napravi postavo brezmočno. Mobiliziral je nekaj živinskih mešetarjev in "živinorejcev", da zahtevajo od vlade suspenzijo postav za šest mesecev. Vseh teh mešetarjev in živinorejcev je okoli dva tisoč, katere je odbor zastopal pred poljedelskim ministrom. Ministru je grozil, da bo vsa mesna industrija paralizirana, ako vlada ne suspenzira postav, ki določa minimalne mesne cene.

Bila je torej neznatna manjšina, ki je zahtevala, da vlada suspendira postavo v njenem in trustovskem interesu, če ne, pride paraliza v mesni industriji. To pomeni, ako se vlada ne poda mesnim kraljem in njim podrejenim opornikom, da bodo mesni kralji zastrajkali. Zapri bodo klavnice in delavce vrgli na cesto.

Poljedelski minister je ponujal kompromis. Svetoval je, da se naj kupuje živa živina in brez tehtnice. Ampak mesni kralji niso zadovoljni s takim kompromisom, marveč zahtevajo, da se vlada poda.

Ako ima v Argentini vlada ali pa en sam minister pravico suspendirati postavo na željo neznatne manjšine, kakšno vrednost ima še argentinska postavodajna zbornica? Najbrž nobene.

CENA POLJSKIM PRODUKTOM GRE KVIŠKO!

Farmerji so prodali, kar so pridelali. Nekateri so prodali še spomladi, da so lahko kupili seme. Ko se je približala žetev, so pričele padati cene produktom. "Eksperti" so pred žetvijo pronašli in izračunili, da so farmerji pridelali vsega preveč, kupcev na evropskem trgu pa ni za ameriške poljske pridelke, ker ni evropski papirnati denar skoraj nič vreden. Tako so ustvarili položaj, da so morale cene pasti, akoravno so farmerji zdihovali, da so delali zastoj skozi celo leto, ako cene padajo produktom.

Farmerji so morali prodati produkte po cenah, katere so jim diktirali prekupčevalci, mešetarji in živežni trustovci. In te cene so bile tako nizke, da so porinile farmerje v ravno tako veliko, ako ne še v večjo bedo, kot lani.

Ampak zdaj je položaj spremenjen. Farmerji niso več gospodarji nad poljskim pridelkom. Z njim razpolagajo trustovci, prekupčevalci in mešetarji. V velikih dnevnikih poročajo v kolonah za gospodarske zadeve, da gredo cene za poljske produkte zopet kviško. Farmerji so prešli na pr. za pšenico tako nizko ceno, da ni vredna, da se omeni. Ko je pa pšenica prešla v roke trustovcem, mešetarjem in prekupčevalcem, je pričela njena vrednost rasti. Trustovci, mešetarji in prekupčevalci imajo pač moč, da podraže produkte, ko so v njih rokah. Oni odločajo zdaj, koliko produkta pojde na trg. Ako smo na pr. pridelali milijon bušljev več krompirja, kot ga potrebuje ameriško ljudstvo, tedaj bo prišlo toliko krompirja na trg, kolikor ga ameriško ljudstvo potrebuje. Ves krompir pa tudi ne bo prihajal v velikih množinah na trg. Krompirja bo postavljenega samo toliko na trg, da obdrži visoko ceno. Tako je s koruzo, s pšenico, ječmenom, rižo in vsemi drugimi produkti, na katere položijo svoje roke trustovci, mešetarji in prekupci.

Farmerji niso s takimi razmerami zadovoljni. Delali so skozi vse leto, a sadove njih dela spravijo tisti, ki niso orali, sejali, zavračevali, želi, mlatili, spravljali s polja domov in vozili na železniške kolodvore. Njih nezadovoljnost se najbolj jasno pokazuje v volilnih rezultatih po severozapadu. Kljub temu pa nekateri ljudje še vedno vprašujejo, zakaj so farmerji nezadovoljni.

Neki farmer je pravilno naslikal profesionalne političarje, starih strank, ko je rekel, da so profesionalni političarji najbolj neumni ali pa najbolj navihani ljudje, ko vpiče takega položaja igrajo nojevo politiko. Ako so neumni, ne morejo zastopati ljudstva, če so taki navihani, da nimajo para na svetu, je pa čas, da jih ljudstvo porazi na volitvah. Ampak škoda je, da drugi farmerji vsi do zadnjega ne razumejo nasveta svojega tovariša.

JAVNA GOVORNICA.

Glasovi članov S. N. P. J. in čitateljev Prosvete.

Barberton, Ohio. — Resnica je, da se že dolgo nisem oglašil v javnosti, na kar dobro pazi rojak Jože iz Burglerja, Pa., ter me pri vseh mogočih in nemogočih bogovih roti, kaj vendar mislim, da se več ne oglašim — s pečlarskimi lonci. Po možnosti mu bom skušal raztolmačiti, kje tiče varokli.

Kot je večinoma znano, sem bil dolgoletni vodja slovenske pečlarske republike v Barbertonu. Kot tak sem bil vnet zagovornik pečlarskega stanu. Toda kaj si morete pomagati, ako vas imajo tovariši na tihem se bedaka? Skoro vsako soboto mi je ta ali oni pokazal "fige" ter sklonil hrbet pred oltarjem, obljubljač, da se misli poboljšati na večne čase. Premišljeval sem usodo naših fantov, ki so padli drug za drugim. Premišljeval na vse načine, kaj bo z mojo dušo, da pred oltar ne, pa ne, magari če v tisti sapi postanem milijonar.

Takole sem študiral lahkomišelnost nekdanjih korenjakov, v duhu pa misli na moj skriti zaklad, ki tiči sredi našega bisernega zapada. "Primeren človek bi bil", so si šepetale poredne barbertonske nimfe, "samo alodaj nobene vere nima. Pa saj ga bo minulo", so si tolažile zatrdjevale.

Tako se je cinealo do določene čase. Bilo je krásnega večera v juniju, ko je moj srčni zaklad priromal iz našega bisernega zapada. Čitatelji se morda še spominjate mojega dopisa pred več leti, v katerem sem omenjal srčni zaklad, skrit doli ob prijazni reki Mississippi. Takrat sem se prenašal moje revne kosti doli po lepi dolini države Missouri. In zopet sem v mojem drugem pečlarskem romanu opazil, da se ne bom nikdar pehal za bogastvom, nego, ako se mi bo razgalil primeren kamen, ga bom pobral, stisnil, poljubil in ljubil na večne čase.

Danes sem uverjen, da so se moje prerokovanja uresničila bolj nego vsi Kazimirjevi mlajšoni, katere je bil tiste čase nagradil s pristavkom, da se bo v Barbertonu vršila "koruzna poroka". Niti jaz ne moja izvoljenka se nista ozirala na ono Kazimirjevo idijotstvo, kajti uverjena sva bila, da o sel riga, dokler je živ. Dobro sva vedela, da to nama ne more škodovati, kajti, ako bi se hotela ozirati na tako malenkost kot je Kazimir, juh, kam bi pa prišla! Saj imamo vendar ustavo in zakone v naši veliki ameriški republiki, ki nam zagotavljajo svobodno mišljenje; cerkev je v Ameriki ločena od države.

Tako, vidiš Kazimir, je eksistenca cerkve zagotovljena od zaslepljenega ljudstva, ker pa jaz in moja izvoljenka nista zaslepljena, čemu bi se mešala med staro šaro.

Resnica boče v oči! Barbertonske terejalke so imele tiste dni dosti opravila, ko so se moje kosti pripravljale k novemu življenju. So pač obžalovanja vredni ljudje, ki se niso prišli do prepričanja, da je ljubezen in prepričanje tista sila, ki jo je nemogoče ustaviti. Verski ljudje so veliki siromaki in kot taki nimajo čuta in ne ljubezni. Drugega hočejo napraviti sebi enakega, ako ga vidijo, da se oddaljuje od cerkve. Razumni ljudje pa ne potrebujejo cerkve. Čemu neki bi podpirali lenuhe, kateri se ne počutijo zdrave drugje kot na zobeh.

Do danes ima Amerika skoro najlepši red v modernih civilnih porokah. In tako sva se poslužila modernosti tudi midva. Ako se ne bomo posluževali modernosti in znanosti, čemu pa korakamo v žrelo 20. stoletja. Kazimir naj si zapomni, kadar bo zopet pisal o "koruzni poroki", da se nahajamo v dobi znanosti in modernega življenja. Rokaji naj bodo ponosni, kateri so se danes poročeni civilno, kajti čez nekaj desetletij bodo lahko ponosni, da se jih je že v mladih letih oprjel zdrav razum. Kar je gnilega, mora izginiti, in ker je cerkev do kosti gnila, je ravnotako obsojena propasti. Sicer gre počasi, ali gnije pa z gotovostjo dalje kot sta ena in ena dve.

H koncu dopisa sem še dolžan se javno zahvaliti našemu naprednemu rojaku Johnu Debeven, kateri nas je na dan poroke s svojim modernim avtomobilom previdno dostavil v bližnje mesto na okrajno sodišče.

Rojaku Jožetu iz Pennsylvanije, pa povem, ker je tako "firben", da se nahajam še vedno v takozvanih medenih tednih. To je vzrok. V bodočnosti pa se bomo zopet večkrat videli.

Pozdrav bratom in sestram S. N. P. J. — Frank Boh.

Columbus, Kans. — Ker je bilo že par neumestnih kritik v Prosveti čez Zastavni zbor Združenih S. N. P. J. v državi Kansas, hočem dati dotičnim kritikom nekoliko odgovora.

V prvi vrsti mora vsak kritik vedeti, kakaj kak predmet kritizira. Ako je predmet slab, ki ga kritizira, mora navesti, kaj bi bilo po njegovem mnenju boljše, ne pa kar enostavno zahtevati, da se odpravi kar brez vsakega vzroka. Iz kritike, ki je bila priobčena od brata M. Breznika in brata Joe Perhneta iz Mulberryja, Kansas, odseva želja, da bi se Zastavni odbor razpustil, kakor da samo zastavni odbor spravi vse dohodke, katerih je itak malo.

Na tem mestu bodi povedano, da zastavni odbor dela brezplačno, plačane dobi samo vozne stroške, kakor vsak zastopnik, ki ga pošlje društvo. Ako bi bila resnica, da dela Zastavni odbor prevelike stroške, kakor piše brat Perhne, bi danes ne imel v zastavni blagajni \$421.69. In ako bi ne imel denarja v blagajni, bi tudi ne mogli napraviti nove zastave, ker je stara čisto obrabljena. Društva tudi malo prispevajo za zastavo; vselej pa ima Zastavni odbor po eno vsako leto, in še takrat deli dobiček z društvom, katero prevzame veselico, ko se vrši.

Ako bi bil Zastavni odbor v resnici tako drag, kot meni brat Perhne, bi danes ne imeli niti centa v blagajni. Omenjena kritika pa naj upošteva, da kadar bodo društva hoteli, se bodo Zastavni odbora lahko iznebili, le sedaj še ni izgleda za to. Sploh pa je nekaj ljudi še tako navajenih, da jim je tisto najprej napoti, kar jih nič ne stane in jim v resnici ni napoti.

Če pa kdo želi biti zastavni odbornik, naj pride na prihodnjo sejo. Jaz rade volje prepustim svoje mesto vsakomur, ki si ga želi.

Za Zastavni odbor — Frank Čamašar, tajnik.

Meriden, W. Va. — Malo pojasnila na oglas v št. 167, v katerem oglasovalec pokazuje, da se je zopet oprjel starega dela. V tisti reklamni ponuja nekakšen premovalnik v sredini premovalniške industrije. Prostor, ki ga označuje, je v sredini neunijskih rudišč, kar pa je menda pozabil povedati. Zakaj ni tega zapisal? Ne, to ni teška uganika. Zato, ker je on sam neunijski delavec.

Rad bi vedel, če je oglasovalec že pozabil par slučajev njegovih dejanj. Ali se mu morda celo dobro zdi? Slovenci na Red Rocku in okolici so bili nekoč prav grdo potegnjeni vsak za \$15; pač vsak, kdor se je dal potegniti. Oglasovalec se morda tega še spomni. Tistih petnajst dolarjev, nabranih od vsakega, je imelo biti za nekako prodajalnico v Buckhanonu, W. Va., a na zadnje ni bilo ne štora ne denarja.

Čudno, da se taki nasprotniki unije ter zavednih delavcev sploh upajo pokazati v slovenski javnosti, posebno se dotičnik, ki prinaša zase tako reklamo. Mogoče je že pozabil o početkih na Adriani in okolici, menda je pozabil tudi še tisto, kako je bil presenečen, ko je prišla vest, da je Buckhanon River Co. priznala clevelandsko pogodbo. Pa je že moral vse to pozabiti, drugače bi se zdaj ne spozabljalo toliko, da bi vabil organizirane rudarje s seboj v družbo.

In kaj pa s olinjimi vrelci. Ali je oglasovalec pozabil tudi tiste? To naj bo malo pojasnilo slovenskemu trpinu, da bo vedel, s kom ima opravka. — M. Mavretič.

Meteoriti.

Gompers je tudi eden onih, ki priporočajo, naj Združene države odpuste dolgeve zaveznikom, velikim in malim. Njihova priljubljenost fraza je: čim Amerika odpusti Evropi vojne dolgeve, bo takoj rešeno reparacijsko vprašanje in potem se vrne mir in sreča za ves svet.

Kapitalistična Evropa je po vojni zavozila že tako daleč, da je ne reši več niti tistih enajst milijard dolarjev, katere dolguje Ameriki. Edina posledica bi bila, če Amerika anulira posojila, da bi francoski, angleški in italijanski imperialisti začasnó zakrpli svoje finančne luknje in povečali svoje armade. Agonija umiranja evropskih kapitalističnih režimov bi bila podaljšana za pet ali deset let.

Ali se to isplača? Ne za proletarce! V interesu proletariata vseh dežel je, da nad Evropo visi biš ameriških dolgov.

Tirjač, Amerika, vse do zadnjega centa! Plačaj, Evropa, vse do zadnje pare!

Tupatam čujete nasprotnika, ki pravi, da delavci niso sposobni voditi države. Delavci so samo za delo, državo naj pa puste državniki in vladarjem, ki so od Boga postavljeni za to posel. Kaj bi s propagandni za socializem, komunizem itd.

Kdor to pravi, ima prav. Prav ima namreč toliko, da delavci niso sposobni voditi kapitalistične države. Za koruptno, propadajočo, gnilo kapitalistično državo se sposobni le kapitalisti in njihovi gnili državniki.

Delavci, ki bi vodili kapitalistično državo, niso več delavci, temveč kapitalistični političarji — kakor niso več delavci tisti delavci, ki organizirajo privatno podjetje za svoj privatni dobiček in najamejo druge, da delajo zanje.

Socialistični delavci sploh ne marajo voditi kapitalistične države; oni hočejo novo organizacijo, za katero bodo sposobni. Delavski "državnik", ki bo na krmilu delavske "države" ne bo kak oblišan advokat v fraku in s cilindrom, temveč inženir, ki zna; kako je treba organizirati industrije. In inženir je delavec, čeprav danes še nosi bel ovratnik.

Rojak, ki to čitaš, ti imaš morda svojo loto in hišo. To je dobro. Kdor le more, naj si nabavi svojo hišo ali kos zemljišča. Sicer te šibajo obresti, če kupiš na obroke, ali dokler plačuješ, imaš le zavest, da si na svojem, česar ne moreš reči, ako plačuješ rent. — To ni reklama za zemljiščne trgovce. Tudi brez njih se lahko kupi. Pusti agente, naj gredo k vragu, in kupi direktno od gospodarja, če le moreš.

Toda vsakdo ne more investirati v hišo in zemljišče. Zaslutek je majhen in, prihrankov ni dosti. Najboljša investicija za zdravega, mladega in še samakega delavca je, če petroli manjšo ali večjo vsoto za svojo izobrazbo, če obiskuje večerno šolo in se izuri za kak koristen poklic, ki ima bodočnost.

Znanje angleščine je absolutno potrebno v tej deželi in druga po-

treba je dober poklic. Delavec brez poklica je revež. Kdor pa že ima poklic, naj se uči še drugega. Znanja ni nikdar preveč. Duševni delavec bi moral biti tudi mehanik, in ročni delavec bi moral imeti tudi znanje o knjigovodstvu, računstvu, risarstvu. Brez znanja, izobrazbe ni nič.

Hiram Johnson, ki je naznanil svojo kandidacijo za predsednika, pravi, da on je za srednjo pot med reakcijo in radikalizmom. Yes — ampak srednja pot navadno zavije na to ali ono stran. Idejalne srede ni nikjer.

Pred nekaj dnevi se je odigral v Rimu živ kosček srednjega veka. Španski kralj Alfonz je posetil Vatikan in poljubil papeža šolen. Papež je sedel na tronu, obdan s krdelom kardinalov, kakor v srednjem veku, ko je kot duhovni in posvetni nadzladar sprejemal vladarje vsega kršćanskega sveta.

Nekoč so bili taki sprejemi do godek prve vrste, a danes? Zadnje dejanje tragikomedije! Papež je sprejel zadnjega katoliškega kralja! In ko sta se zaprla zase, sta se najbrž potožila drug drugemu: Kje so dnevi, kje so časi? ...

"Amerikanski Slovenci", prvi in najstarejši slovenski list v Ameriki, je prešel v druge roke. Tiskarno je kupil človek, ki ni Slovenec. Dosedanji lastniki, katoliški Slovenci, so se naveličali lista, ki jim ni več nosil dobička; dali so list tujcu, češ pa ti poskusi s šudečem.

List piše ob zaključku 32. letnika, da ni nikoli izpremenil stališča "za vero in narod" — zato pa je moral izpremeniti gospodarja. To je dokaz, da se listi za vero in narod ne izplačajo več. Sedanji lastnik ne bo izdajal lista za vero, še manj pa za slovenski narod, temveč za dolarje. Ako ne bo dovolj dolarjev, proda list drugemu — kakor kravo na semnju, ki ne daje več mleka.

Taka je usoda najstarejšega slovenskega lista v Ameriki — in tako je prejalšlejša usoda vseh listov, ki so privatna lastnina.

Pravijo, da miši instinktivno slutijo požar in zbeže iz hiše dan ali dva, predno zgori.

Take miši so evropski kapitalisti, ki te dni pošiljajo kapital v Ameriko s kupovanjem ameriških bondov na debelo. Ali slutijo požar? Na vsak način, drugače ne bi nosili kapitala na varno v Ameriko.

Medtem pa še žive bedaki v Ameriki, ki dajejo dobre dolarje za lepo poslikane evropske državne bonde. Prav, prav, bedaki, le dajajte!

Preiskava Johnsa Hopkinsa je dognala, da je med 7000 zločinci v državnih zaporih, ki so bili preiskani, ravno toliko inteligentov kolikor je priprostitih ljudi in 98 odstotkov inteligentov v ječah je faranov raznih cerkva.

V to poročilo se bi moral zainteresirati pater Kazimir, ki rad gode, da je "brezverska vzgoja odgovorna za zločine vsake vrste."

SLIKE IZ NASELBIN.

Chisholm, Minn. — Dne 17. novembra je bila dodelana s cementom tlakovana cesta, ki vodi iz Hibbinga do Dulutha in vodi preko most ob železnem okrožju Hibbinga, Chisholma, Buhla, Keny, Eveletha, Virginije in Dulutha. Tistega dne se je vršila alavnostna otvoritev prometa na tej cesti. Slavnost je bila velikiški se jo je udeležilo veliko avtomobilov. Avtomobili so vozili po deset čevljev drug od drugega in smelo trdim, da jih je bilo tako za povrsti kake tri milje.

Dosepeli v naše mesto je izstopila iz avtomobilov skupina ljudi, oblečenih v posebnih zelenih oblekah. Imeli so s seboj pihala in igrali preko našega mesta s prvovrstno otvoritveno godbo.

Vreme je bilo toplo ter podobno septembrskemu. Na ulicah je bilo mnogo občinstva. Prirejali so ovacije spredu po novo odprti tlakovani cesti. — Joseph Ula.

Chicago, Ill. — Kot je bilo že poročano, priredi slovenski delavski pevski zbor "Sava" koncert ob priliki petletnice svojega obstanka v nedeljo 23. novembra t. l. v Narodni dvorani na 1802 So. Racine Ave. vogal 18th St. — Poleg pevskih in drugih točk bo na

programu tudi šaljiva enodejanka "O, ta maček", katero vprizori dramski odsek soc. kluba št. 1, ki je polna humorja in bo vzbudila mnogo smeha in zabave. Program je tako različen in zanimiv, da bo vsakega udeleženca zadovoljil. Začetek koncerta ob dveh popoldne. Po končanem programu bo ples in prosta zabava. Rokaji mesta Chicago in okolice ste uljudno vabljeni, da se udeležite prireditve, kjer se vam bo nudilo par veselih uric ter obilo veselja in zabave. Vstopnina je samo 50c. Za vsestransko postrežbo bo najboljše preskrbljeno. Na evidenca! — "Savan".

Obert Haven, Pa. — S tužnim srcem naznanjamo znanec in prijateljem žalostno vest, da je nepričakovano smrt vzele življenje našemu prijatelju Jozefu Brožicu. Umrl je 17. novembra 1923 v starosti 70 let. V starem kraju zapuščal dve hčeri. Smrt je prišla naglo, da je bil v minuti živ in mrtev. Doma je bil iz Podgrada pri Ilirski Bistrici v Istri.

Bil je približno dvajset let v Združenih državah ter pri nobenem društvu. Bil je pač žalosten pogreb, kajti pokojnik je bil vedno pešar in svojec ni imel. Vendar je bil priljubljen rojakom na Pennsylvaniji. Naj mu bo lažna ameriška zemlja. — Tony Logar.

O koleri na Kranjskem.

Zbornik Matice Slovenske
XIII. zvezek iz leta 1911.

Sestavil Franc Kobil.

(Dalje.)

Te zdravstvene komisije, ki so sestajale iz državnih okrajnih, krajskih ali občinskih zastopnikov ter enega zdravnika in enega ranocelnika, so takoj od početka imale polno delo, kajti izveščim jim je bilo poskrbeti prav za vse. Saj ni bilo ne bolne, ne primerne kraje, kamor bi v silo spravljali bolnike, niti ni bilo dovolj nega številnih zdravnikov, niti ranocelnikov. Za to, da bi bila občina zdravstveno urejena, ni bilo poskrbljeno skoro prav nikjer, niti ne v stol. mestu Ljubljani. Ljudstvo, pačnje na zdravstvenost navajeno, se ni dalo poučiti in se za ukrepe teh zdravstvenih komisij ni hotelo dosti zmeniti. Pa saj smo o tem že o priliki govorili. Z eno besedo: zdravstvene razmere so bile v obče tako mizerne, da ni čuda, če je po vsej deželi lajčki, kakor med zdravniki zavladal velik strah, da se Kranjska zaradi zanemarjenih odnosov ne bo mogla ubraniti kolere.

Odprti in razdrapani greznice te komisije prav tako niso mogle odpraviti čez noč, kakor niso mogle čez noč poskrbeti za zdravo pitno vodo, za kanalizacijo ali za zdrava stanovanja. Zato so morale svoje delo omejevati ne leže in hipno izvedljive navedbe, ki so pri vladajočih odnosih seveda morale ostati več ali manj le akademske vrednosti. Izdajalo se vedno in vedno zopet zdravstvene oklice in poučne letake, kar se je varovati "bljuvodske iz jutrovih dežel".

Ker so ta navodila prav zanivna, naj podam tukaj izvadke (izvleček) iz letaka, ki je datiran z dne 11. junija 1831 in podpisan od guvernerja Schmidburge in protomedika Schmeddita ter ponatujen v uradnem listu Ljubljanske (14. VII. 31.). Zanimivo je, da je ta letak izšel v nemškem in slovenskem jeziku, kakor napoveduje "Laibacher Zeitung" v svojem inseratu: "In der Egersehen Buchhandlung in der Spitalgasse Nr. 267 ist zu haben: Currende

des k. k. illyrischen Guberniums zu Laibach Nr. 16842. Die Belehrung ueber die (!) Cholera Marbus betreffend in deutscher und kranischer Sprache, Preis 4 C. M.". Žal, daslovenaknega izvznika nismo mogli najti. Pri istem Egerju je istega leta izšlo še zgoraj omenjeno "Poduzhenje za kmeta", čigar vodilne misli so z vladnim letakom bistveno sorodne.

Ta letak torej pravi, da divja po nekaterih komitatih Ogrske azijska kolera in da je e. k. osrednja zdravstvena dvorna komisija zaukazala, meje proti kraljevini Ogrski in k njej pripadajočim provincijam zapreti. Potem popljuje kolero, kako se pojavlja, kako se razvija i. t. d., povsem pravilno, kakor smo jo tudi mi že popisali uvodoma. V drugem poglavju govori o tem, da treba na vsak način zabraniti dotiko med zdravimi in za kolero obolenimi. Bolnike treba ločiti po vseh onih predpisih, ki veljajo proti kugi. Kontumačne naprave morajo zopet začeti poslovati v vsem obsegu in v vsem obsegu je izpolnjevati vse znane stroge varstvene predpise, ki veljajo zoper kugo. — Spomniti se je treba, da je cesar početkom prvega kolernega navala vsem svojim deželam zaukazal, se ravnavati po predpisih zoper kugo, in da je ta ukaz šele kasneje razveljavil. — V tretjem poglavju govori o skrbi za splošno zdravstvene razmere prebivalstva, zlasti pa za zdravje tistih, ki pridejo z obolenimi v kakršnokoli dotiko. Varovati se je prepriha in prehlajenja, "vsaj dvakrat na dan treba bolniško sobo s kisovim paro ali, kar je še bolje, s klorovimi parami prekaditi, ali pa jo dvakrat na dan z razpuščenim klorovim vapnom poskopiti". Nikdar naj zdravniki, ranocelniki, duhovniki in bolniški strežniki svojih poslov ne opravljajo s tešim želodcem, ne da bi bili popreje zaužili kaj pojevanja. Kolikor mogoče naj se varujejo, vlihavati bolnika obdajajoči ali iz njega izdihavani zrak, ker se zdi, da ni nič manj nevaren okuževalec kakor bolnikova izločila. Tudi naj si vsakdo, predno gre v bolniško sobo, roke umije s kisom, s sabo pa naj vzame stekleničico z razpuščenim klorovim vapnom ali hudim (tudi aromatičnim) kisom, da se s njim omoči krog nosu ali

da ga duha. Usta naj si izpere z redčenim kisom, kolonjako ali drugo vonjivo vodo. Po končani bolniški viziti se mora preobleči, obleko pa vestno prekriti. Prav tako oprezni morajo biti grobniki, ki se morajo po možnosti izogniti vsakršni dotiki s kužnim mrljem. Anatomske razteženje se sme vršiti samo s skrajno opreznostjo, in sicer le potem, ko je ves mrlji, zlasti pa odprto črevesje, z razpuščenim klorovim vapnom oskropljeno ali omočeno. Da se uniči mizma odnosno kužna snov, treba ravnati natančno tako, kakor se je ravnalo s kugo. Ravnanje se je po (zgoraj že navedenih) navodilih, kako treba čistiti vse, karkoli je v neposredni ali posredni dotiki s bolnikom ali kar prihaja iz sumljive strani. Da se zabrani razširjanje kolere, treba vse okužene in vse sumljive osebe strogo ločiti in zavarovati po že zadostno opisanih predpisih. Zabraniti je vsakršno odvežmanje ali odpošiljanje nerazkuženih predmetov, paziti je na to, da nihče ne spi pod milim nebom ali hodi bos, ne je surovega sadja, ne uživa piva ali kvasu v preveliki meri itd., itd.

Seveda se zdravstvene komisije niso omejevale zgolj na objavljene takih varnostnih predpisov, marveč so z vso možno strogostjo morale paziti, da so se v istih tudi izvrševali. To pa je bila kaj težavna naloga, kajti dežela je bila v zdravstvenem oziru tako zanemarjena, da se je le prenumoglo, kakor dobro volja nekoliko odpočmo, je deželna gubernijalna vlada ponovno pozvala prebivalstvo, naj po zgledu Dunajčanov z radovoljnimi darili v denarju ali v porabljenem blagu prisloži praznim državnim blagajnicam na pomoč, da se bo vsaj za silo preskrbelo, česar treba za varstvene kakor tudi za zdraviliške naprave.

In prebivalstvo se je temu valilu odzvalo z veliko, hvale vredno vneto. Dajalo je, karkoli je moglo: denarja, kruha, poljskih pridelkov, stole, mize, postelje, posteljne oprave za nasilne bolnice in za ubože, mila, soli, lonce, posodo, vsega v obli meri. Kranjski stanoviti so zdravstveni oblasti brezplačno dali na razpolaganje svoj grad Podturn pri Ljubljani (sedaj takozvani Tivolaki Grad), naj v njem nastani reveže, ki bi

vzled kolere zapadli bedi. Poleg tega so ji darovali znaten znesek 1000 gld. v prehranjevanje naložnih. — Ribniški graščak Josip Rudež je iz svojih osebnih, gozdov brezplačno prepustil ves les, kolikor ga treba za napravo 15 čardakov ob sanitetnem kordonu. Knez Auersperg je prav tako daroval les za napravo čardakov ob poljskem sanitetnem kordonu na Kočevskem. — Šneberški grad je iz lastnega oskrbel napravo čardakov ob postojanskem sanitetnem kordonu. — Občinski zastop občine ljubljanske okolice je na lasten strošek prevzel oskrbo bolredko zgodilo, da je kolera iz hiše re prišla v bedo. Kajti tudi na te je bilo treba misliti. Saj se je nereditko zgodilo, da je kolera iz hiše pobrala najboljše moči, neletaslim otročičem uropala starše, onemoglim staršem ugrabila edino oporo, delavne sinove, in zaostale pahnula v največjo bedo. — Ljubljanski lekarnarji so sklenili, da bodo, če izbruhne kolera tako za Ljubljano kakor tudi za ljubljansko okolico zdravila prodajala za polovico navadno ceno. Isto se je sklenilo za postojanski okraj: — Nabiralo se je po vsi deželi in ljudje, so, kakor pričajo v Ljubljani, objavljene izkazni, dajali radi in obilo. Zlasti mnogo zaslug si je z nabiranjem prostovoljnih darov stekla domaća duhovščina, ki je celo raz prižnile ljudstvo, vsemala k delu milosrčnosti in — samooorambe. Tako je bilo po dorečljivosti prebivalstva kolikor toliko preskrbljeno za vse slučaje.

(Dalje prihodnjič.)

Delavski list je sila, s katero računa vaš nasprotnik.

POSESTVO NA PRODAJ!

Rada bi prodala posestvo na Gradišču pri Zelimljah. Posestvo obstoji iz šest johov zemlje z vsem gospodarskim poslopjem in lepim sadnim vrtom. Proda se po zelo nizki ceni, ker se ne mislim več vrniti v domovino. Za vaa natančna pojasnila obrnite se na naslov: Franciška Jurglić, 500 W. 3rd St., Leadville, Colo. (Adv.)

V 2-3 tednik dobim lep starokrajaki

KALENDAR

za leto 1924 in ga vsakomu, ki mi pošlje svoj naslov

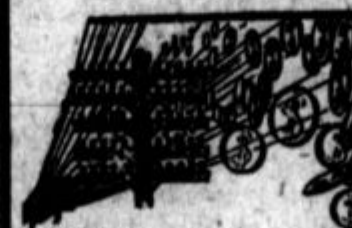
BREZPLAČNO pošljem.

Denarne pošiljave za BOŽIČ in NOVO LETO hitro in gotovo.

Pišite pa moj cenik.

EMIL KISS BANKIR,
133 Second Ave.,
NEW YORK CITY

Dopremijam rojake iz starokrajaki. "Affidavit."

POTNIŠKI ODELEKI
HRANILNI ODELEKIPOŠILJANJE DENARJA
ZA BOŽIČ

Gotovo tudi letos ne boste pozabili svojcev v starem kraju, temveč jim boste poslali primeren denarni dar za božične praznike! Čim prej opravite to opravilo, toliko bolj!

Nasla banka je ukrenila vse potrebno, da bodo njene božične pošiljave hitro in točno dostavljene prejemnikom.

Denar lahko pošljemo POTOM POŠTE in POTOM BRZOJAVNEGA PISMA.

Denar poslan potom nas je izplačan prejemniku na njegovi domači pošti brez vsakega odbitka.

DOLARJE v JUGOSLAVIJO pošilja naša banka potom pošte ali brzojave!

NASE CENE so vedno med najnižjimi. Prepričati se!

V STARI KRAJ — za Božič! Ako ste Vi med onimi, ki namerjate praznovati Božič v starem kraju, potem je v Vaše korist, ako se poslužite tvojih, ki je znana po točni in solidni postrebi.

Ako ste namenjeni dobiti hru in starega kruha, nam pišite po naslednja pojasnila.

SLOVENSKA BANKA

Zakrajšek & Češark,

70 — 9th Ave., New York, N. Y.

VABILO NA VESELICO

katero prirede

Clani raznih narodnosti od dr. 260 v St. Michael, Pa., "Workmen Sick and Death Benefit Fund".

Ta veselica se bo vršila v Slovenskem domu Dr. Vihar v Krayn, Pa., poprej imenovana Dunlo, naselbina.

Veselica se vrši dne 28. nov. Pričetek veselice točno ob 6 uri zvečer. Vstopnina za moške je po 50c. Ženske so proste vstopnine.

Uljudno vabimo vse rojake in rojakinje iz Dunlo, Krayn, Lloyd, St. Michael, South Fork in okolice Johnstown, Pa., da se veselice vdeležijo v obilnem številu. Igrala bode izvrstna godba iz St. Michael, Pa., tako da se bodo lahko naplesali vsi mladi in stari, za točno vsestransko postrebo bo skrbel veselčni odbor. Torej na svidenje pri omenjeni zabavi ključ

ODBOR!

ZASTONJ ZA BOŽIČNE PRAZNIKE.

Eno MINIATURE PANORAMA to je "PATESCOPE" s 30 FOTOGRAFIJAMI SLIKAMI, poslano vsakomu, ki nam pošlje 2 imeni in naslov svojih prijateljev in 50c v gotovem denarju ali v pošti nakaznici. Te slike so bile vzete za filme in so zelo krasne in zanimive za vsecega. Slike ta "PATESCOPE" bode videli vse tako naravno kot bi bilo živo. To je nekaj novega in izrednega, česar še niste videli! Vi se bode zabavali in zadovoljili stem. Ta ponudba je veljavna le za dobo 30 dni, torej požurite se in pišite takoj na naslov: GRAND NOVELTY, 1723 N. Kedzie Ave., Dept. 250, Chicago, Ill.

Nad 100 Harmonik

Potrudil sem se, da sem preskrbel našim harmonikarjem dobre in zanesljive harmonike, ki so po delu in glasu enake drugim najboljšim harmonikam, a kljub temu so moje harmonike, ki nosijo ime "Drava", od \$25 do \$50 cenejše kakor druge. Na Vas je sedaj ležeče, če bode te naprej plačevali za harmonike več kakor je treba.

V zalogi imam sedaj nad 100 raznovrstnih harmonik in sicer:

1. "Drava harmonike za izurjene igralce. Trivrstne in štirivrstne, dvakrat in trikrat uglasene, štajerskega (nemškega) in kranjskega modela. Sedanja zaloga "Drava harmonik je v marsičem boljša kakor so bile dosedanje. Cena teh harmonik je samo od \$50 do \$70.

2. Harmonike za začetnike in manj izurjene igralce: dvovrstne in trivrstne, dvakrat in trikrat uglasene, z ravno in stopnjavito igralno desico. Cena teh je \$16 do \$40.

3. Harmonike za otroke: enovrstne in dvovrstne, dvakrat in trikrat uglasene. Cena \$4.75 do \$22.

4. Piano-harmonike z imenom "Drava", pri katerih so melodijake tipke enako urejene kakor pri klavirju (piani). Te vrste harmonike se lahko smatrajo za harmonike bodočnosti. Jaz jih prodajam po \$75, po \$100 in višje.

Izdelovanje in popravila harmonik: Nudi se Vam moderno urejena delavnica za izdelovanje novih in popraviljanje starih harmonik.

Druge Muzikalije:

Slovenske grafofonske plošče vseh izdelkov kakor Columbia, Victor, Okeh in importirane plošče do bite pri meni.

Grafofone raznih vrst in izdelkov Vam nudim po izredno nizkih cenah.

Godbene in orkestralne instrumente, kakor violine, klarinete, kornete, saksofone, bobne itd. dalje instrumente, kakor kitare, citre, mandoline, bandže itd., dobite pri meni ceneje kakor drugod.

Novi cenik s slikami.

Izšel je moj novi cenik z mnogimi slikami harmonik in drugih instrumentov, kakor tudi drugih predmetov moje trgovine. Ako ga ne nimate, pišite ponj in omenite za kaj se najbolj zanimате.

Garancija.

Z vsako harmoniko in drugim instrumentom pošljem posebno garancijo.

Dalje imam v zalogi tudi:

1. Importiram tobak za pipe in cigarete ter porcelanaste in lončene pipe z dolgimi cevkami.
2. Importirane cigaretne papirke in cigaretne hilze.
3. Importirane pristne slovenske orehe in posušene gobe ter razna druga jedila in jedilne dišave in primesi iz starega kraja.
4. Importirana Knajpova zdravilna zelišča itd.

Pišite za poseben cenik o teh predmetih.

JOSEPH VOGRIC

BOX 8, STATION D—NEW YORK CITY

Kaj pravijo moji dosedanj kupci harmonik:

Bowie, Colo. Cenjeni: Dam Vam na znanje, da sem sprejel harmoniko s katero sem zadovoljen in se Vam zahvaljujem.

Claridge, Pa. Mr. J. Vogric: Dam Vam vedet, da sem sprejel naročeno harmoniko in sem prav zadovoljen z njo.

Hooverville, Pa. Spoštovani: Se zahvalim za poslano harmoniko, s katero sem zadovoljen. Ostanem Vaš prijatelj in Vas tudi drugim priporočam.

Coalton, Okla. Naznanim Vam, da sem sprejel harmoniko in se Vam zahvalim znajo. Fino harmoniko ste mi poslali; sem zadovoljen z njo. Priporočal bom rojakom, da naj harmonike od Vas naroče.

Johnstown, Pa. Cenjeni: Naročene harmonike sem sprejel in sem prav "cofriden" z njimi. Imajo lep glas in tudi lepo so izdelane.

Pittsburg, Kans. Dear friend: I received the accorder and was much pleased with it. If anybody wants a harmonika I will tell him to get it from you. Yo handle No. 1 goods. I never thought they would be so fine.

Federal, Pa. Dear sir: I want to let you know that I received the harmonika and I am well pleased with it. I did not think I would get such a fine harmonika. I thank you ever so much.

To so samo nekatere izmed številnih priznanih in zahvalnih pism, ki sem jih sprejel.

Visoška kronika.

DR. IVAN TAVČAR.

(Dalje.)

Pregledala je najprej Lukeževo roko ter brskala s prsti po njegovi dlani.

"Brate," je vzkliznila, "globoko si brodil po krvi, da je kar čudno, da se nisi vtopil v njo; tudi kri žensk in otrok je vmes."

Lukež se je odrezal:

"Kaj čenčaaš? V naši dolini ve vsak, da sva bila s Polikarpom v nemški vojski. Da tam nista rož tigala, ve vsak otročaj. In ti bi tega ne vedela?"

Ali ženska mu ni izpustila roke ter je še dalje opazovala njegovo dlan. Končno je slovesno izpregovorila:

"Ne streljaj, brate, ne streljaj in naj se že tako toleče po vratih! Ne streljaj, da ne ustreliš sebe!"

Hlapec ji je iztrgal roko ter zagodrnjal: "S čim naj streljam? V gornji hiši visi stara mušketa, ki že deset let ni bila nabasana. Nisem neumen, da bi s to streljal! — Odlašaj!"

Ciganka se je živo zasmejala ter posegla po moji roki.

Tudi meni je s prsti premerila črte na dlanu ter izpregovorila:

"Reveč, tvoja roka tiči v sloveški krvi, ki je pa nisi sam prelivljal. Ali delal boš pokoro za to kri in nobena želja se ti ne izpolne na zemlji! Pot, ki jo holiš danes, je prana pot."

Nisem v stanu popisati, kako mi je zatripalo srce, ker sem slutil, da je prejel v svoji duši, da mi bo delati pokoro za očetove grehe!

Ciganka je opazila, da sem prepadel. Ker se je veselila moje groze, je še dostavila:

"Umri boš, in ko boš umiral, bo prestreljeno tvoje telo!"

Tedaj je zaklicala tovarišica: "Najin mož prihaja!" Ti dve gradbi sta imeli torej skupaj enega moža!

Iz zelenega grmovja je prikorakal cigan Dušan, ki sva ga bila poprej motila pri lovu. Na ramni je nosil srnjaka-kolčiča, katerega je bil vendar zalotil v tistem gozdu.

Mož dveh žen je vrgel svoj plen na travo; pušica je tičala živahno v vratu. Naju ni pogledal. Legel je na tla in zarjul: "Jesti!"

Obe njegovi ženi, tako ciganka, kakor druga — pozneje sem izvedel, da je bila hči dobrega grunterja v Selški dolini in da jo je s ciganom popihala od doma postnega očeta — sta bili kar v hipu zgolj ponižnost in postreljivost.

Ciganka se je sladkala:

"Najprej nekaj posebnega! Ali molim te, Dušane, da se ne huduješ, če ti ne bilo dobro!"

Pristavila je še: "Na te sem mislila, ko sem kradla."

"Ajdi k vragu!" je odbrnjel Dušan. — Tudi ona se je razburila ter odgovorila ječno: "Boš pa

pustil, če ti ne bo všeč! Dotakniti pa se me nikar, ker bi se branila!"

Nato je nadaljevala:

"Ta Felenič, ki v Selah mašo bere, ki vse ve, ki zdravi ljudi in mlade prašičke, ki se razgovarja s teletom v kravi, je dobil z Nemškega ali bogve odkod neko novo repo, ter pripoveduje, da je to najboljši sadež, kar jih je Bog ustvaril! Na vrtu, kjer si mu spomladi ukradel velikega petelina, je nasadil to zelišče v dolgih vrstah. Zadnjo noč sem poruvala nekaj vrst in danes sem ti skuhala to novo jed, Dušane dragi!"

"Ajdi k vragu!" je bil ciganov zopetni odgovor.

Ciganka je molče istresala iz lončka, katerega je bila že pred nekaj časom odstavila od ognja, novo jed v skledo: ter se skupaj postavila pred svojega ožganega moža. Kolikor sem opazil, je bila namula ciganka v posodo nekaj takega, kar je bilo podobno škikam, kakor rastejo na naših hriatih, samo da so bile nekaj debelejše in ne tako rjave.

Cigan Dušan si je napolnil usta, pa je takoj močno zakričal, bodisi da je bila jed prevroča ali pa zoprnega okusa. Z nogo je sunil v skledo, da se je prevrnila in da so šiške letele na vse strani. Nekaj jih je priletelo tja, kjer sva midva ležala, in Lukež je pograbil dve ali tri, ker ga je gnala radovednost, na kateri so tisti čas bolehal Poljanci in Poljanke. Nastala je zmešnjava. Cigan se je od jeze dvignil, a v tistem hipu sta se njegovi ženi oborožili z gorjačami. Če se je potem vnel pretep, je Dušan prejkotne ukrotil svoji babnici, padla pa je gotovo marsikatera goraka tudi po rjavkasti njegovi koži!

Ali midva nista čakala, marveč sva pobraba svoji bisagi ter urnih nog odhitela po stezi. Bila sva že precej daleč od pregrobnice družbe, ko sva se nekoliko odsopla in oddahnila.

"Kaj misliš, ali bi ne bilo prav, če tudi midva pokusiva župnikovo repo?" Na odprti dlan mi je molil Lukež tri šiške, katere je bil prej odnesel ciganu.

Vzel sem eno. "Čemu ne, saj je krasna na kriščanski zemlji!"

Ali griljaj je bil plevak, brez vsakega okusa in tanka kožica je tičala v njem, ki se je neprijetno prijemala zob, tako da sva bila vesela, ko sva s telavo vse skupaj zopet spravila iz usv. izrekla sva sodbu, da gospod župnik Felenič s to novo repo ne bo odrešil Selške doline!

IV.

Še dolgo časa in po hudi vročini sva hodila ter prav pridno pila iz studencev, ki so pogosto močili najino stelo. Tu sva se srečala z beračem, tam pa naletela na pastirja, ki je čuval drobnico. Povpraševala sva, če sva na pravi poti, ker bi bila lahko zašla. Popoldne je bilo že do polovice poteklo, ko sva dospela do dvorca sredi lepo obdelanega sveta.

Tu sem se je bil naselil Jeremija Wulffing ter si napravil novo domačijo; gotovo je delal pridno in telko, ker je moral prekopati dosti sveta. Postavil si je novo hišo, ki se je čedno razločevala od koč, katere opazila po tem hribovju.

(Dalje prihodnjič.)